

БРАЈАН ТОМАС АЈЗАК

СВА СПОКОЈНА МЕСТА

Уредник
Корана Боровић

Наслов оријинала
Brian Thomas Isaac, *All the Quiet Places*

Copyright © Brian Thomas Isaac, 2021.

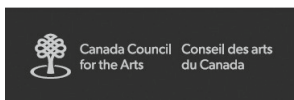
Copyright © ИК Прометеј, Нови Сад 2025.

Original edition published by TouchWood Editions

Serbian edition published by arrangement with Illustrata Agency, Barcelona

Сва права задржана.

Ниједан део ове књиге не може се користити нити репродуковати у било ком облику без писмене сагласности издавача.

We acknowledge the support of the Canada Council for the Arts for this translation.

Ова књига објављена је уз финансијску подршку Canada Council for the Arts.

БРАЈАН ТОМАС АЏЗАК

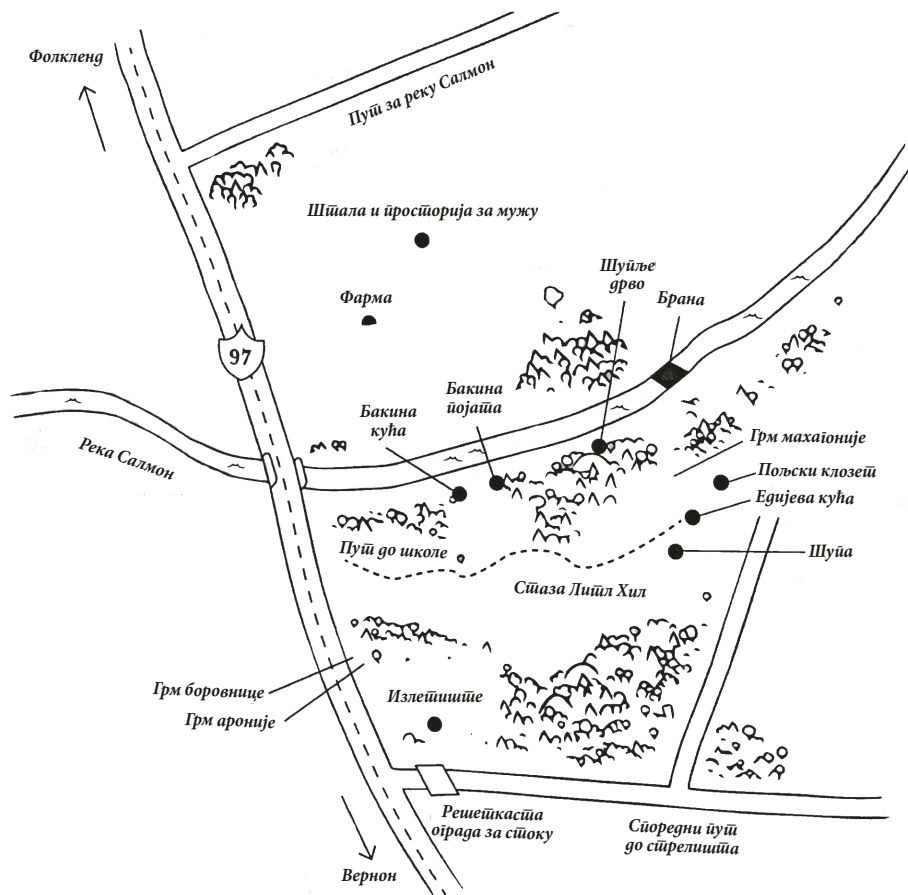
Сва спокојна места

Са енглеској иривела
Аида Бајазет

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

*Посвећено мојим унуцима
Сијени, Хакслију и Ребел*

1956.

Спарно време трајало је данима, све док се ваздух над Едијевом постељом није згуснуо попут влажног ћебе-та. Узалуд је покушавао стопалима да пронађе бар једно хладно место на душеку, али њега просто није било. Чак су и жабе код Језера срца, удаљеног свега триста метара од његове куће, повремено престајале да крекећу да би ухватиле дах. Тек пошто је хладнији поветарац прошао кроз крошње топола код пољског клозета, освеживши ваздух изнад његовог кревета, Еди је напокон заспао.

Пробудио га је снажан хук ветра. Плафон и зидови су шкрипали и тресли се. Подигао се у седећи положај. Његов млађи брат Луис чврсто је спавао поред њега; из мајчине спаваће собе с друге стране картонског зида, није се чуо никакав звук. Метална кофа за помије пала је с трема, треснула на земљу и тандрчући се откотрљала преко дворишта. Еди је устао и погледао кроз прозор, међутим, напољу је било мрачно као у рогу. Кад је муња запарала небо и осветлила двориште, видео је да ветар повија дрвеће под свим могућим угловима. Кад се проломио гром и ударио у врх тополе поред реке, иверје се разлетело на све стране попут семенки маслачка. Пред очима су му засветлеле тачкице, као да је предуго гледао у сунце.

Луис се пробудио и плачући одјурио у мамин кревет, док је петогодишњи Еди гледао у муњу, очаран њеном блиставошћу као ноћни лептир који не може да одоли светлости петролејке. Прозорско окно подрхтавало је под његовом руком сваки пут кад би ударио гром. Ексер који је држао климаву даску у зиду шкрипао је као да га чупају клештима. Кад га је мајка позвала, увукао се у њен кревет и онда су све троје слушали како шишарке и сломљене гране падају по њиховом трошном крову.

Следећег јутра, Еди је јако зевнуо и протегнуо леђа. Чуо је како вода капље на врелу пећ. Шшт, шшт, шшт. Скочио је на ноге, залепио нос за прозорско стакло и прешао погледом по дворишту. Посвуда је лежало оборено дрвеће. Мислио је да је синоћна олуја читав свет сравнила са земљом, али није било тако страшно као што је замишљао. Ујутру увек све изгледа боље. Веверица се верала преко поломљених грана. Бучне птице су цвркутале и лепршале унаоколо. Сиви бргљези, који су скакутали по крову пољског клозета, уплашено су се разлетели кад је међу њих слетео црвендаћ.

Еди је искочио из кревета и таман да уђе у кухињу кад угледа мајку за столом. Грејс је непомично седела с упаљеном цигаретом међу прстима са које се танки дим подизао ка таваници. Дугачки стубић пепела само што није отпао с врха цигарете, а жар се примакао сасвим близу њене коже, те се Еди забринуо хоће ли се опећи.

Понекад би је затекао како седи тако, црвених очију, тиха и непомична. И овог пута, осећао се тужно и питао се шта би могао да уради да је орасположи. Није се помери-

ла ни када је извукао столицу. Погледала га је тек пошто је ударио коленом у ногу стола.

Грејс усправи леђа и осврну се око себе, трепћући, као да је ухваћена у сањарењу. Угасила је цигарету и напунила чинију овсеном кашом из лонца на шпорету. Заграбила је кашиком мало црвеног џема из велике конзерве на средини стола, убацила га у чинију и гурнула је ка Едију. Затим се поново наслонила на столицу и погледала према обореним стаблима.

„Изгледа да ћу морати да наоштрим тестеру“, рекла је. „Мораћемо испилати све то дрвеће и посложити га у шупу пре снега. Мислим да ће га бити довољно за целу зиму. А ти мораш некако да запушиш рупу на крову. Не знам колико шиндре је ветар однео.“

Помисливши на сав тај посао, Еди је одгурнуо чинију и спустио главу на руке. Управо тада је приметио тамну фигуру како се креће међу дрвећем на рубу чистине поред реке. Усправио се и погледао кроз напукли кухињски прозор. Било је довољно само малчице да помери главу па да она слика нестане и поново се појави. Осетио је језу као да му је неко прешао прстом уз кичму.

Шта год да је видео – медведа, јелена или лоса – било је доле близу реке на парчету земље које су његова мајка, бака и ујак данима крчили од шибља да направе башту, довољно велику за две породице. Престали су пошто су видели да се одмах испод горњег слоја земље налази густ слој испреплетеног корења. Недуго затим, густе жбунови махоније прекрили су целу парцелу.

Пошто је Грејс изашла из куће и запутила се стазом према бакиној кући, Еди је погледао у зид, ка месту на ком је

на савијеном клину висила пушка. Дуго је гледао у њу. Мама му је стално понављала три ствари које **не сме** да уради док не порасте: да пали ватру у шуми без ње, да иде сам на реку и дира пушку.

Али, једног раног пролећног дана, његов ујак Алфонс вратио се кући с младим јеленом пребаченим преко рамена. Окачио га је на греду између две гране на дрвету испред куће. Када су врела црева пала на земљу, завукао је крваве руке у тело јелена, извукао јетру и пружио је баки. Она ју је однела у кухињу, исекла на траке, уваљала их у брашно и испржила на врелој масти. Када је поставила тањир с прженом цигерицом на сто, Алфонс је задовољно протрљао руке и насмејао се, што се није често дешавало.

Бака је кроз смех рекла да нико не воли пржену цигерицу као Алфонс. „Немој ни да помислиш да узмеш комадић с његовог тањира док једе. Одгришће ти руку.”

Јејџа мора да је најбољи комад јелена, помислио је Еди, али кад је пробао комадић, била је огавног укуса и чудног мириса. Тог дана, сви су били срећни због јелена. Буде ли и он данас уловио једног, мама ће се сигурно боље осећати.

Попео се на столицу, скинуо пушку са зида и убацио метак у џеп. Пушка је била тешка и незграпна. Када је врх цеви ударио у ногу стола, готово је могао да чује мајку како га грди: „Пази шта радиш! Шта ћу с тобом? Јесам ли ти рекла да не смеш да је дираш!” Једног дана имаће своју пушку и радиће с њом шта год пожели. Али овог пута, када се врати с уловом, надао се да ће мама бити срећна и да ће га назвати великим ловцем.

Изашао је напоље, питајући се шта ће пронаћи. Јелен би значио доста мяса за обе породице. Медвед би такође био добар. Мама каже да је његово месо слатко и да укусом подсећа на свињске котлете.

По дворишту су лежале поломљене гране. Џак од кромпира био је обмотан око конопца за сушење веша, док је испод степеница веранде лежала исцепана кошуља коју Еди није препознао.

Када је избио на чистину, једини звуци које је чуо били су његово убрзано дисање и чешање ногавица о оштро лишће махоније. Трзао се и на најмањи звук. Оштар чичак му се зарио у кожу изнад колена, али он је наставио да корача, не спуштајући поглед. Опрезно је прешао преко чистине и чучнуо иза једног жбуна. Пошто је напунио пушку, онако како је много пута видео да то чини његова мајка, задржао је дах, искорачио и подигао пушку до образа. Али, на видику није било никакве дивљачи. Шта год да је планирао да упуца и одвуче кући, већ је отишло.

Сада је већ било много светлије међу жбуњем махоније. Ноћашњи ветар оборио је четири дрвета па је Еди угледао процветали жбун лоницере у дну високог пања тополе. Некада је та топола била највеће стабло у околини, али једном давно, сломио ју је неки други ветар, снажан као онај синоћни, па је од ње остао само овај шупљи пањ, налик на огромну кост цина.

Еди је убрао шаку цветова лоницере и исисао нектар из њих. Рупа близу земље водила је до шупљег средишта пања. Забио је цев пушке у отвор да уплаши животиње

које би могле бити унутра. Пошто се провукао кроз узани процеп, ноздрве му се испунише слатким мирисом нетакнуте земље. Ногом је огулио труло дрво да прошири простор унутар пања, затим се сместио тако да су му глава и ноге додиривале оба краја дрвета.

Из унутрашњости пања, сви звуци су му се чинили гласнији: крештање сојки и сврака, чаврљање веверица и звук детлића који је од јутра до мрака чукао кљуном по тврдој кори јеле. Чак је и небо кроз отвор у пању изгледало другачије. Чинило му се ближе и плавље, као вода у дубоком језеру.

Кад је затворио очи и дубоко удахнуо, чуо је зујање пчела и шум крила колибрија док зарањају у цветове лоницере. Негде у даљини, чуло се гукање грлице. Шум реке која се прелива преко стена и трупаца мамио га је на сан, али снажан повик натерао га је да се усправи. Погледао је кроз пукотину у дрвету и видео мајку на само неколико метара од његовог скровишта како удара по жбуњу великим штапом и дозива га. Када је нестала из видокруга, потрчао је ка кући и брзо вратио пушку на зид.

Грејс је залупила вратима иза себе, севајући очима ка Едију.

Брже-боље је проговорио: „Нисам те чуо јер сам се играо с друге стране куће”.

Грејс није рекла ни реч. Скинула је пушку са зида. Еди је беспомоћно посматрао како повлачи затварач и метак испада на под.

„Зашто си, ког врага, дирао пушку кад сам ти милион пута поновоила да се то не сме? Ниси ни осигурач повукао. Могао си некога упуцати.”

Ударала је Едија прутом док се није срушио на патос.

Касније тог дана, Еди се запутио ка свом новом скровишту. Ишао је другим путем да не би оставио траг за собом. Још увек осећајући бол од мајчиног прута, љутито је гунђао: „Мрзим те. Нећеш никад сазнати за моје скровиште. Ни ти ни било ко други. Остаћу заувек у њему и никад ме нећеш пронаћи.”

Када се увукао у пањ, срце му је бубњало у ушима. Требало му је неколико минута да га мине бес који је осећао према мајци. После неколико дубоких удисаја, осећао се безбедно и заштићено унутар простора који припада само њему. Хладна, мека земља његов је душек, а отвор на врху шупљег дрвета – прозор у свет.

„Ако останем овде довољно дуго, можда ћу се претворити у духа. Ујак Алфонс каже да су они свуда око нас, само не можемо да их видимо. Невидљиви, тако их он зове. Баш тако. Ако постанем невидљив, све ћу их уплашити. И сви ће се упишкити у гаће од страха јер неће смети ноћу да оду у клозет”, рекао је наглас.

Заспао је с осмехом. Када се пробудио, замислио је да је последња особа на планети. У његовој машти, кућица изнад реке Салмон, на самом углу индијанског резервата Оканаган, у којој живе његова бака и ујак Алфонс, била би празна и напуштена. Не би било ни његове мајке ни млађег брата. А њему, који ће за два месеца напунити шест година, оствариће се рођенданска жеља – да остане потпуно сам на свету.

Осетивши глад, Еди се извукао из пања и кренуо кући да нешто поједе. Али, када је стигао до предњих степени-

ца, видео је кроз отворена врата мајку како седи у столици и оштри тестеру турпијом. Знао је шта следи. Почеће да пила дрва и онда ће га натерати да иде са њом да јој помаже. Погледао је низ стазу ка бакиној кући. Отићи ће до ње и можда ће му она дати нешто да поједе. Нешто лепо из конзерве, или шта год да има. Потрчао је стазицом. Пошто је зашао за угао бакине кућице, видео је ујака како стоји поред ватре. Стругао је секирицом поцрнели део другог штапа и затим га враћао у ватру.

„Шта то радиш?“, упитао је Еди.

Алфонс је подигао главу. „Шта мислиш да радим?“

Еди је Слегнуо раменима. „Немам појма. А шта радиш?“

„Већ си ме то питао“, рекао му је ујак. „Уђи унутра и гња-ви баку. Мене остави на миру.“

Бака је провирила напоље. „Прави мотку за куку. Можда ћемо имати среће да оде на реку и њоме улови лосо-са. Уђи, Еди. Јеси ли гладан?“

Еди је климнуо главом.

„Е, па, дошао си у право време.“

Сео је за сто док је бака превртала прженице у тигању на шпорету. Извадила је виљушком једну, ставила је на тањир и спустила га пред Едија. Затим је гурнула теглу преко стола.

„Сос од јабука. Мој омиљени“, рекла је.

Еди је заграбио кашиком мало соса и размазао га преко прженице. Када је загризао, затворио је очи. Мирис и укус соса од јабука на топлем хлебу били су толико добри да је застењао од милине. „Ммм.“ Није му било јасно како толико лепих ствари долази из овако мале кухиње.

Док је корачао узбрдо према кући, стаза је била прошараном сунчевом светлошћу, али десно од ње, сенке су се пружале у мрачну хладовину дрвећа. Око његове куће увек има много оса и комараца и толико је вруће да се већ осећао уморно и желео је поново да спава. Није могао да одлучи да ли да се завуче на своје тајно место или да сиђе до реке. Управо тада, једна веверица прозујала је поред његових ногу и изгубила се у густој шуми. Еди је појурио за њом, међутим, у шумарку је било превише сеновито да би могао да је види. Застао је и наћулио уши не би ли чуо гребуцање њених шапица. Узалуд. Шуштање поветарца кроз грање јеле и саскатонске боровнице било је прегласно да би од њега могао да чује било шта друго.

Потера за веверицом брзо му је досадила. Није га било брига. Дуго је тумарао по шумарку кад је чуо мајчино дозивање. Запутио се ка њеном гласу, али кад га је поново позвала, чинило му се да њен глас долази из супротног смера. Збуњен и изгубљен, Еди се успаничио и продерао се из свег гласа, дозивајући мајку да му помогне. Стигла је до њега за трен ока, љутито вртећи главом.

„Немам времена да јурцам за тобом сваки пут кад се изгубиш. Ако се то поново деси, нећу доћи по тебе, зато боље пази кад улазиш у шуму. Изађи из ње на исти начин на који си ушао. Обрати пажњу на ознаке на дрвећу, маховину, поломљене гране и све што изгледа другачије. И немој стално да блејиш у земљу. Повремено подигни поглед.”

Недуго затим, Еди је поново ушао у шуму. На малој чистини наишао је на иструлели пањ обасјан зраком сунца. Подигао је парче коре и испод ње угледао беле ларве које су се, обасјане сунцем, увијале и миготиле.

Шутнуо је велику пухару¹ која се распукла кад је ударила у дрво. Неко чудно шкрипање натерало га је да погледа горе. Једно суво дрво накривило се и наслонило на високу јелу, произведши тај звук на месту додира. Пронашао је ожиљак на дрвету прекривен смолом и насмејао се. Пронашао је тачно оно што му је ујак Алфонс рекао да потражи.

„Отвори четворо очију. Обрадоваћеш се кад пронађеш ту смолу. Шумски слаткиш, тако је зовемо. Узмеш мало, добро сажваћеш и испљунеш прву пљувачку. Онда, после неког времена, што је дуже жваћеш, претвара се у жваку.”

Састругао је прстом онолико смоле колики би био комад жваке и убацио је у уста. Испљунуо је прву пљувачку, а следећу прогутао. Желудац му се моментално згрчио и сав његов садржај излете му кроз уста. Стомак га је толико заболио да се пресавио, држећи се рукама испод ребара.

Лице и кошуља били су му мокри од суза и бала. Када је напokon успео да се исправи, потражио пут до куће, али није знао којом стазом треба да иде. Поново се изгубио. Од чистине се одвајало много стаза које су водиле у свим правцима. Страх је у њему растао све док није чуо познату шкрипу с десне стране. Запутио се ка том звуку и препознао нагнуто суво дрво. Пронашао је и разбацане делове пухаре и трули пањ са ког је откинуо део коре. Затим је истрчао из шуме.

„Мама! Пронашао сам пут! Сам сам изашао из шуме!”, узвикнуо је, скачући од среће. „Знам тачно где су ларве, тру-

¹ Велика пухара је гљива лоптастог облика – *Прим. њрев.*

ли пањ, сува кора и смола за потпалу. Хоћеш ли да те одведем да ти покажем?"

„Немам времена за то. Ти и ја имамо посла.“

Едијево одушевљење моментално спласну. „Нећемо ваљда испилати сва та оборена стабла?"

„Нећемо. Превруће је за то.“

Грејс је узела празну конзерву од јаворовог сирупа, спљоштила је тупим делом секире и пружила је Едију. „Попни се на кров и закрпи ту рупу. Погледај где недостаје шиндра. Гурни ово колико год можеш дубоко испод ње. И немој да се глумираш тамо па да паднеш с крова. Кад то завршиш, попни се на таван и избаци мачку. Проклетиња је синоћ опет закопавала измет у пиљевину. Гребала је све до плафона. Мислила сам да ће прокопати рупу и пасти на мене.“

Еди је пронашао рупу поред димњака и закрпио је. Затим се мердевинама спустио с крова и увукао се на таван. Тамо је било толико вруће да је морао да запуши нос од смрада мачјег измета помешаног са мирисом пиљевине. Асфалтна облога и шиндра воњале су на врућ катран, али ипак се осетио и сладак мирис смоле од капљица ћилибара које су се котрљале низ јелове кровне греде. Кроз таваницу су допирали пригушени гласови с радија на батерије. Мама се спремала да умеси хлеб. Уопште није било важно колико је напољу вруће, она је свакако палила кухињски шпорет. Та склопоција је толико стара и пуна рупа да његова мама мора сваки пут да потроши брдо дрва док се температура рерне не изједначи с температуром куће.

Еди је пажљиво прекорачио преко греде и опружио се на леђа. Испод њега је тихо шуштала пиљевина. Зажмурио

је, захвалан Богу на овој краткотрајној самоћи. Тек што је затворио очи, пренула га је шкрипа мердевина. Мислећи да је мама, нагло се подигао у седећи положај. Али, уместо ње, на врху мердевина појавио се трогодишњи Луис, с балом која му је висила с браде. Кад је испружио руку да га дохвати, његов млађи брат се одмакнуо и умало пао с мердевина. Едију је требало доста времена да га наговори да га пусти да се провуче поред њега и стане на пречку ниже. Затим су се обојица пажљиво спустила на земљу.

„Луис се попео мердевинама на таван!“, Еди се пожалио мајци. „Не могу нигде да мрднем од њега! Стално ме прати!“

Грејс је отишла до шупе, извукла секиру из пања и њоме пресекла прве три пречке на мердевинама. Затим је узела Луиса за руку. „Ето, решено. А сад, обојица у кућу да ми будете пред очима!“

Тамни облаци су се скупљали на небу и ваздух је попримио оштар, прашњав мирис – сигуран знак кише.

Луис је заспао чим га је Грејс спустила у кревет. Еди је клечао на кухињској столици и посматрао како мама меси хлеб. Сто је шкрипао и поскакивао од њених удараца. Месила је и ударала тесто песницом све док се на њему нису појавили мехурићи. Затим га је исекла на комаде и сваки обликовала у векну, коју је убацила у калуп и прекрила је крпом.

Еди је хтео да јој каже да се умазала брашном, на месту где је рашчешала убод од комарца или се огребала четком, али знајући да је спарина чини мрзовољном, држао је језик за зубима. Не знајући шта друго да ради, почео је да лупка прстима по столу и љуља се на столици, све док није проузроковао неиздрживу буку.

„Еди, престани”, рекла му је Грејс.

Али, његове ноге су се понашале као да имају своју вољу и нису престале да се љуљају.

„Зар не можеш ни минут мирно да седиш?”

Прекрстио је ноге у чланцима, али оне су почеле да се померају саме од себе.

„Еди, седи мирно!”

„Не могу.”

„Понашаш се као да имаш пундравце у дупету. Зар не можеш нешто да радиш? У тишини?”

„Досадно ми је, мама. Немам шта да радим.”

„Дечко, једва чекам да кренеш у први разред. Немам шта да радим, немам шта да радим. Треба да будеш у школи, а не да седиш овде беспослен и гњавиш ме на сваких десет минута. Само седи ту и буди миран”, оштро му је рекла Грејс и почела да струже ножем загореле остатке хлеба са олупане тепсије. Еди се најежио од тог звука. Наслонио је лице на руке. Док је посматрао како тесто полако нараста у калупима, капци су му отежали и почео је да га хвата сан. Тек што је задремао, уследио је снажан блесак и удар грома, од ког су се затресли сви прозори. Тргнуо се и широм отворио очи.

„Боже благи”, рекла је Грејс и одмакнула се од стола. Погледала је увис као да је очекивала да ће им се плафон сваког тренутка сручити на главу.

Као да је муња просекла од кише набрекле облаке, из њих се сручио обилан пљусак. Едијева столица се преврнула кад је сишао с ње и отрчао до врата да удахне охлађени ваздух. С крова шупе подизала се измаглица од те-

шких капи кише, које су прскале на све стране. Измаглица је била толико густа да се од ње није видео други крај конопца за веш. Блатњаве локве по дворишту изгледале су као да кључају. Еди је стао на горњу степеницу, покушавајући да ухвати кишу устима, али није могао да отвори очи од јаког пљуска.

„Ако идеш напоље, обуј нове чизмице!“, довикнула му је мама.

Те *нове* чизмице стоје у кутији половне одеће коју је мама недавно донела с бувљака у Вернону. Из ње је извадила и ове тиркизне панталоне с гумираним појасом, које носи већ трећи дан. Немају ни џепове ни шлиц, али зато имају светложуте цветове на предњој страни.

Док су њих двоје тражили гумене чизмице у кутији међу хрпом капута, каишева, распарене обуће и других ситница с којима његова мајка није знала шта да ради, киша је почела да јењава. На крају је Грејс изручила цео садржај кутије на под. Еди је узео ружичасте гумене чизме са хрпе, навукао их и истрчао напоље. Али, било је прекасно. Пљусак је већ прошао. Пропустио је најбољи део. Црвендаћи су се већ разлетели по дворишту, хватајући кишне глисте које су се измигољиле из мокре земље, али локве су још увек биле ту.

Био је одушевљен када је видео мајку да силази низ степенице. „Обуј и ти гумене чизмице, мама.“

„Не требају ми. Само идем по дрва. Хајде, помози ми, понеси и ти један нарамак.“

Похитала је према шупи, успут прескочивши преко баре, међутим, Едију се учинило да њене ципеле и хаљина